

לעילוי נשמת
הר"ד
יוסף וולף ז"ל
ברוך חנדל הי"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש החסידי סוכטשוב
כולל חסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרב משה סנה זצ"ל
בית מדרש
למניחי שיעור "דף היומי"
רחוב ספר 1 ת.ד. 411 כיכר סל לראשונים

זכרון עולם
האשה החשובה
רודת צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר שאיר ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

י"ל ט"י ביהמ"ד למניחי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

מסכת כתובות צ"ב-צ"ח

בס"ד, כ"ב כסלו תשס"ה

גליון מס' 445

השבוע בגליון

- ◆ הפקידו שקלים ודולרים לעשיית עסקה בשותפות
- ◆ עבד כנעני והלכות תפילין, מה הקשר?
- ◆ התבייש ושלא את פתרונות התשבץ על שם השכן...
- ◆ רווח שניתן לשלח - למי שייך?

- ◆ שותפים בלי חוזה על חלוקת הרווחים
- ◆ השותף החריף יניב רווחים רבים
- ◆ שני נושים הרוצים לגבות את אותו כסף
- ◆ נושה שתפס את כל הכסף

◆ מי מרוויח כשהדולר עולה?

דף צג/א שנים שהטילו לכיס

שותפים בלי חוזה על חלוקת הרווחים

סוגייתנו קובעת כלל חשוב לגיבוש כלליה של שותפות עסקית: לא תמיד חלקו של כל שותף ברווחים הוא ביחס שווה להשקעתו! אין כל ספק, כי אם בתחילת ההשקעה השותפים קבעו ביניהם כמה אחוזים מהרווחים יקבל כל אחד, סיכומם הוא הקובע. סוגייתנו עוסקת בשותפויות שנעשו ללא כל סיכום, אלא שני אנשים או יותר רכשו יחד חפץ כדי לעשות בו עסקה בלא שסיכמו את חלקו של כל אחד מהם ברווחים. במקרה זה הרווחים מתחלקים שווה בשווה בין כולם, למרות שלא השקיעו סכום שווה.

השותף החריף יניב רווחים רבים: כמובן שהלכה זו מבוססת על אומדנא בדעת בני אדם. אומדנא זו, מסביר הירושלמי, מקורה בכך שישנן עסקאות שעושים שותפים שהאחד מהם חריף יותר והוא עתיד להציע את העסקה ולהוציא ממנה את הרווח המקסימאלי. במקרה זה מובן כי החריף זכאי ליטול ברווחים חלק הגדול יותר מסכום השקעתו, שהרי הוא נותן את חריפותו לעסקה. לפיכך, מאחר שכל העושה שותפות יודע על קיומה של אפשרות כזו שהרווחים אינם מתחלקים ביחס שווה להשקעה, אם לא סיכם מראש כי בשותפות זו הרווחים יתחלקו לפי יחס ההשקעה, הרי לנו אומדנא כי הסכים שבשותפות זו הרווחים יתחלקו שווה בשווה בין השותפים למרות שסכום השקעתם אינו זהה.

מעשה אירע בקרקע בארץ ישראל.

שני יהודים, האחד תושב חו"ל והאחד מתגורר בארץ ישראל, רכשו יחד קרקע בארץ ישראל, כדי לבנות עליה בניין ולהרוויח ממכירתו. תושב חו"ל השקיע 75% מערך הקרקע והשני השקיע 25% מערכה. ברם, בחוזה השותפות ביניהם נכתב כי שניהם יחלקו ברווחים.

מחיר הקרקע האמיר, הרווחים למי? חלפו שנים רבות, מסיבות שונות פרויקט הבנייה לא יצא אל הפועל, אך מחירה של הקרקע האמיר כל כך, עד שהם כבר לא ראו צורך לבנות עליה, אלא להשיג רווחים הגונים באמצעות מכירתה. כאן התגלע וויכוח נוקב בין השותפים. השותף מארץ ישראל דרש לממש את החוזה וכתבו וכלשונו ולזכות במחצית מן הרווחים. ואילו השותף מחו"ל זעק מרה, כי אין כל הגיון בדבר, שכן כל הסכמתו להשתתף עמו ברווחים היתה על דעת כך שהשותף בארץ ישראל יעסוק בבנייה ותמורת כך הסכים להשתתף עמו ברווחים, אך מאחר שלבסוף לא נעשה מאום בקרקע, אין לו כל זכות לדרוש ליטול רווחים יותר מיחס השקעתו! מתברר, כי בלא משים הם נקלעו למחלוקת בין רבותינו הראשונים, בדעתו של רב המנונא בסוגייתנו.

דבר העורך

יום יבוא!

הם צנועים, הרבנים מגידי השיעורים שליט"א, ולפיכך לעולם לא נשמע מפייהם על המאמצים ועל הטרחה להם הם נדרשים כדי למסור את שיעור הדף היומי.

החורף התחיל. גשמי ברכה מרטיבים את ארצנו הקדושה. הישרב מגיד שיעור אחד שנעדר משיעורו? רבים מהם נודדים בתחבורה הציבורית, גם אלה המתניידים ברכב פרטי נדרשים לעמוד בפקקים ובטלטולי הדרך, אך הכל מתייצבים על משמרתם מידי יום ביומו! כשיחיוך על פניהם ותחושת סיפוק עצומה בליבם הם מתנערים מן המים הספוגים בבגדיהם ופותחים בלימוד הגמרא.

השליחות.

מידי פעם מגיעים סיפורים מהצד, משומעי לקחם או מגבאי בית כנסת חדי-עין.

מספר הרב ישראל כ"ץ הי"ו, מנהל מחלקת מחשוב וטכנולוגיה במאורות הדף היומי, המתגורר בבת-ים: **אחד** משיעורי "מאורות הדף היומי" בבית מתקיים בבית הכנסת "גיבורי ישראל". באחד הימים ניגש אלי גבאי בית הכנסת הר"ר יואל פוטוק הי"ו, ושח בפניו בהתרגשות, על מסירתו המופלאה של מגיד השיעור הרב שמחה מאיר קאהן שליט"א. מתברר, כי בין מקום מגוריו של הרב קאהן לבין בית הכנסת חוצץ איזור תעשייה גדול. מגיד השיעור אינו מוותר עליו גם בשבת קודש, ולפיכך בשבת עליו לעבור רגלית באזור זה, בו נקבצים ארחי-פרחי מסוגים שונים הנמשכים אליו בעקבות לבושו השבתי, שטריימל ושיראין בוהקים. בכל שבת הוא עובר במקום בחד מהצקותיהם ומהטרדותיהם, נכנס

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **עקיבא גור (גרשטנקורן)** ז"ל
ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע כ"ז בכסלו תשנ"ט **תנצב"ה**
הונצח ע"י המשפחה הנכבדה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **גישה סגל** ע"ה
ב"ר מנחם מנדל תלמוד ז"ל
נלב"ע כ"ב בכסלו תש"ן
תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידנו ע"ד
הר"ר **מנחם סגל** ומשפחתו שיחיו

לעילוי נשמת

הילד **ערן יוסף קריאל** ז"ל
ב"ר אפרים שלמה שיבלחט"א
נלב"ע כ"ו בכסלו תשמ"ז
תנצב"ה

הונצח ע"י ידידנו הר"ר **אפרים קריאל**
וזוג' מרת **שרה** שיחיו - קרית קריניצי

לעילוי נשמת

הר"ר **אהרן ליסטנברג** ז"ל
ב"ר חיים פנחס ז"ל
נלב"ע כ"ד בכסלו תשס"א
תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לפי חבל ראשונים ובראשם רש"י - השותף מארץ ישראל צודק. לפי חבל ראשונים אחרים ובראשם הרמב"ם - השותף מחו"ל צודק.

רש"י - לעולם הרווחים מתחלקים שווה בשווה: במה דברים אמורים? ובכן, רש"י טוען, כי כל שותפות שנעשתה בלא סיכום של אופן חלוקת הרווחים, לעולם רווחיה מתחלקים שווה בשווה בין השותפים בלא קשר לסכום שהשקיע כל אחד. וכגון, שניים קנו שור כדי לשחוט אותו ולמכור את אבריו ברווח, הרי הם מתחלקים ברווחים שווה בשווה, אף על פי שכל אחד מהם אינו זקוק לשני כדי לקנות חלקים של בהמה, שהרי יכול היה לקנות חצי בהמה שחטה ולמכור את אבריה.

הרמב"ם - רק רווחים הנובעים מהשותפות מתחלקים שווה בשווה: ואילו הרמב"ם (הלכות שלוחים פרק ד' הלכה ג') סובר, כי רק רווחים הנובעים מכח השותפות בין השניים - מתחלקים ביניהם שווה בשווה, וכגון, אם קנו שור כדי למכור אותו לצורך חרישה, הרי הם זקוקים זה לזה, כי במעותיו של אחד מהם אין די כדי לקנותו. ברם, אם קנו שור לשחיטה, כל אחד נוטל רווחים לפי יחס השקעתו.

נמצא, כי במקרה דנן, לפי רש"י השותף מארץ ישראל זכאי ליטול מחצית מהרווחים ולפי הרמב"ם אין לו אלא רבע מהם בלבד. מאחר שה"שולחן ערוך" (ח"מ סימן קע"ו סעיף ה') פוסק הלכה כדעת הרמב"ם, יש להכריע שהשותף מארץ ישראל יקבל רבע מהרווחים בלבד. אכן, כך פוסק להלכה ה"נתיבות המשפט" (שם ס"ק י"ד אות ט').

אם ערך קרקע גדולה עולה על ערך שתי קרקעות קטנות: אולם, קיימת אפשרות שגם לפי הרמב"ם הוא יזכה לקבל חלק נכבד יותר. זאת, אם ערכה של קרקע גדולה עולה על ערכן של שתי קרקעות קטנות, וכגון מחיר קרקע בשטח של 700 מ"ר הוא מליון דולר, ומחיר קרקע בשטח של 350 מ"ר הוא 400 אלף דולר. נמצא, שברווח הנוסף של 200 אלף דולר זכאי השותף מישראל לחלוק עם שותפו מחו"ל, כי רווח זה הוא כשור שנקנה לצורך מכירתו לחרישה, כי לא היה די בכספו של אחד מהם כדי לקנות את כל הקרקע (ראה מש"כ הג"ר רפאל שילה זצ"ל, מוריה שנה ב' גליון ג'-ד, צ"ב).

דף צג/א רבי אומר... אלא חולקות בשוה

שני נושים הרוצים לגבות את אותו כסף

זאת הפעם נהנה מאחת המערכות הנפלאות של הגאון רבי אלחנן וסרמן הי"ד. אדם היה נשוי לשלש נשים ולכל אחת מהן כתב כתובה בסכום שונה. לאחת מאה זוז, לשנייה מאתיים זוז ולשלישית שלש מאות זוז. עם מותו התברר כי כל הנכסים שהותיר אחריו שווים שלש מאות זוז בלבד. כיצד יש לחלקם בין הנשים? רבי פוסק: "חולקות בשוה".

מחלוקת איתנים נתגלעה בין רבותינו הראשונים כיצד לפרש את דברי רבי הרי"ף והרמב"ם (הלכות אישות פרק י"ד הלכה ח'; והלכות מלוה ולוה פרק כ' הלכה ד') פירשו כי לפי רבי כל אשה תיטול מאה זוז, כפשטות דבריו של רבי: "חולקות בשוה".

ברם, רבינו חננאל (הובא בתוספות ד"ה רבי) חולק על כך בתוקף, כי לטענתו חלוקה זו אינה הוגנת, וכי יפה כחה של בעלת כתובת המאה כחה של בעלת כתובת שלש מאות הזוז! לפיכך הוא מפרש כי כל אשה תיטול חלק יחסי בכתובה לפי שווי כתובתה. בעלת כתובת שלש מאות תיטול מאה חמישים, בעלת המאתיים - מאה, ובעלת המאה - חמישים [מדובר באופן ששיעבוד שלש הכתובות חל יחד].

הכל משתוקקים לדעת מדוע הרי"ף והרמב"ם פירשו שכל אחת תיטול חלק שווה ומדוע לא פירשו כרבינו חננאל, ולהיפך. הגאון רבי אלחנן וסרמן הי"ד מסביר זאת באופן הבא ("קובץ שיעורים" כתובות אות של"ה). הבה נחקורה.

ראובן ושמעון הלוו ללוי זוז כל אחד. בשעה שהם באים לגבות את חובם, ללוי יש זוז אחד בלבד. ההלכה ברורה כי כל אחד מהם יגבה חצי זוז. מדוע? ובכן, שתי דרכים מציע רבי אלחנן להבנת הדברים.

א. לכל אחד יש זכות ליטול את מלוא המנה, אך מפני שלשניהם זכות מלאה על אותו מנה, לא נותר להם אלא לחלוק בו.

ב. מפני שלשניהם זיקה לאותו מטבע, כל אחד מסלק את זכותו של רעהו ממחצית המטבע ולכן כעת לכל אחד מהם יש זכות ליטול חצי מטבע בלבד.

נושה שתפס את כל הכסף: ההשלכה ההלכתית העולה מחקירה זו היא במקרה שאחד משני הנושים יתפוס את המטבע ויחזיקו ברשותו. לפי הצד הראשון, אין השני יכול להוציאו מידו, כי לכל אחד מהם זכות מלאה במטבע ומשתפסו - שלו הוא. ברם, לפי הצד השני, הן לכל אחד מהם זכות בחצי המטבע בלבד ועל התופס לתת לשני את חציו.

והנה, ראה זה פלא: בשאלה זו נחלקו הרמב"ם והראב"ד (הלכות מלוה ולוה פרק ט"ו). הרמב"ם סבור כי אם תפס - תפס, והראב"ד סבור שעליו לתת לשני מחצית מן המטבע. כלומר, הרמב"ם סובר שלכל אחד מהם זכות מלאה על המטבע, אלא שכשבאים שניהם לגבותו מן הלווה, בפועל כל אחד נוטל חצי. עתה מובנת היטב שיטת הרמב"ם המפרש כי שלש האלמנות יחלקו שווה בשווה את שלש מאות הזוזים שהותיר, שכן, לכל אחת מהן זכות לגבות את כל המגיע לה, אלא שמפני שאין די לכולן עליהן לחלוק בממוין...

בכל מיני משעולים ומקומות צדדיים כדי לנסות להתחמק מהם, אך הוא עובר! אינו פוסק אף לא שבת אחת! לא פעם הוא אומר לנו כי אינו יודע אם יצליח לחזור לביתו עם השטריימל...

מסירותו של הרב שלנו מקנה לשיעור שלנו מימד מיוחד, ועל כך אנו רוצים להודות לו. **אלמלא** גבאי מסור זה, איש מבית מאורות לא היה יודע דבר וחצי דבר על המעשה החוזר ונשנה מידי שבת בשבתו.

★ ★ ★

יום יבוא ומשיח יעמוד בפתח. **יהיה** זה מחזה שיושבי תבל לא ראו מימיהם: **ירמיהו פרק ל"א:**

א. כה אמר ה' מצא חן במדבר עם שרידי חרב הלוך להרגיעו ישראל. ב. מרחוק ה' נראה לי ואהבת עולם אהבתיך על בן משכתיך חסד. ג. עוד אבנך ונגנתי בתולת ישראל עוד תעדי תפיך ויצאת במחול משחקים. ד. עוד תטעי כרמים בקרי שמרון נטעו נטעים וחללו. ה. כי יש יום קראו נצרים בהר אפרים קומו ונעלה ציון אל ה' אלהינו. ו. כי כה אמר ה' רנו לעקב שמחה וצחילו בראש הגוים השמינו הללו ואמרו הושע ה' את עמך את שארית ישראל. ז. הנני מביא אותם מארץ צפון וקבצתי מירכתי ארץ בם עור ופסת בה וילדת יחזו קהל גדול ישבו הנה. ח. בבכי יבאו ובתחנונים אובילים אוליכם אל נחלי מים בדרך ישר לא יכשלו בה כי הייתי לישראל לאב ואפרים בכרי הוא.

המוני יהודים מרחבי תבל ינהרו אל הארץ המובטחת. ציפיה של אלפיים שנות גלות, סבל, צער וחורבן, תתנקז אל יום אחד גדול ונורא. ההתרגשות תעפיל לפסגות שהמין האנושי לא הכיר. עם קטן וזנוח, מושפל ומוכה, נרמס ונהרג, נדחה ובזוי, הופך למלך כל הארץ. כל בניו נסכים, כל בנותיו נסכות, וכל מלכי העולם עבדים להם ורוזני ארץ משרתיהם.

מדהים.

והיה ביום ההוא הגדול והנשגב, ברגע של חשבון נפש, יניף העם את אצבעו ויצביע בהערצה על היהודים שכתתו ורגליהם יום יום, כדי לקרב את ישראל לאביהם שבשמים. אותם אנשים, שבקביעות ובהתמדה ללא לאות, מסרו מזמנם, הקדישו את עיתותיהם והאצילו מרוחם על העם, יינשאו על כפיים, ומעגלי עבק של ריקודי שמחה יקיפום מכל עבר, כאות הוקרה והכרה בפועלם למען העם. **היום** הזה מתקרב והולך, "בכל יום אחכה לוי", וכל מגיד שיעור המתמסר לצאן מרעיתו; עוד סוגיה, עוד הבנה של הוה אימנא בגמרא הקדושה, עוד משנה ועוד ברייתא, הרי הוא שותף נכבד בקירוב גאולתנו.

אין איש אשר לו העוז וההדר להעניק להם תשורה הולמת. אין אדם אשר לו הכח והסמכות להאציל עליהם מטובו. שהרי הם הם הנאצלים, בעלי העוז וההדר, המובילים את העם בדרכו מן החורבן אל הגאולה.

ננצל במה זו, בשם עשרות אלפי לומדי הדף היומי: **יישר כח!!!**

המעוניין לזכות את הרבים בספיר מעיין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. תבותנת: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-6793 mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף צא/ב מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהן **שלא ישאיר חובות** מעשה ובא עשיר גדול אצל רבי גרשון חנוך מראדין, על מנת שיברכהו. ברכו הרבי כי

דף צג/ב וכן שלשה שהטילו לכיס... כך הן חולקין

מי מרוויח כשהדולר עולה?

האם יתכן שאדם ירוויח מהאמרת ערכם של דולרים שהביא שותפו? מסתבר שיש אפשרות כזו.

הפקידו שקלים ודולרים לעשיית עסקה בשותפות: מעשה בשני אנשים שהחליטו לעשות עסקה יחד. לשם כך כל אחד מהם הביא כסף וריכזוהו יחד אצל שלישי כדי שכל אחד יזכה בממון חברו לעניין הרווחים שיפיקו מן העסקה. האחד הביא מאה אלף שקלים ורעהו הביא עשרים וחמשה אלף דולרים. לבסוף העסקה לא יצאה אל הפועל וכשבאו ליטול כל אחד את כספו התעוררה השאלה הבאה:

הדולר עלה - לבעל השקלים חלק ברווח? בזמן בו הכסף היה מונח יחד, עלה ערכו של הדולר. בעת ההפקדה עשרים וחמש אלף דולר היו שווים מאה אלף שקלים, כי ערכו של הדולר היה ארבעה שקלים, ועתה כשבאו לחלק את הכסף בחזרה כבר היה ערכו ארבעה שקלים וחצי. הוי אומר, כיום עשרים וחמשה אלף הדולר שווים עוד שנים עשר וחצי אלף שקלים. כיצד יחולקו? ובכן, אם מתחילה סיכמו ביניהם מהם רווחיו של כל אחד בכל מקרה, כך ינהגו. ברם, השותפים דנו לא סיכמו ביניהם מאום, אלא שילשלו את הכסף לארנק אחד ותו לא.

גמרתנו פוסקת את דינם: "זה נוטל לפי מעותיו, וזה נוטל לפי מעותיו". לכאורה הפירוש הפשוט הוא, כי כל אחד יקח את מעותיו וילך לביתו. כך לכאורה עולה מדברי הסמ"ע (חו"מ סימן קע"ו ס"ק ט"ז), המנמק את האמור בגמרתנו, שאילו היה הכסף בביתו של כל אחד מהם, המצב לא היה שונה, ונמצא שהטלת הכסף לכיס משותף אינה מעלה ואינה מורידה ולפיכך אין כל עילה שבעל השקלים יטול חלק בערך העודף של הדולרים.

ברם, ה"נתיבות המשפט" (שם ס"ק ט"ז) מבהיר כי אין זו כוונת הגמרא, אלא כוונתה היא, שמאחר שלא ביצעו את העסקה, אזי כל אחד יטול **ברווחים** לפי החלק היחסי של השקעתו. כלומר, לו היו מבצעים את עסקתם, אזי חלקם ברווחיה היה שווה בשווה, כמבואר בגמרתנו שאם שניים עושים שותפות ואינם מסכמים ביניהם את חלקו של כל אחד, אזי הם חולקים שווה בשווה ברווחי השותפות אף על פי שאחד מהם השקיע בה יותר מחבירו. ברם, אומרת גמרתנו, כי כל עוד הכסף מונח כמות שהוא, אין עילה להעניק לבעל השקלים מחצית הרווח, אלא יטול רווח לפי חלקו בהשקעה. וכגון, אם בעל השקלים נתן חמישים אלף שקלים, ובעל הדולרים נתן עשרים וחמשה אלף דולרים, השווים מאה אלף שקלים בעת הנתינה, אזי זכאי בעל השקלים בשליש מהרווחים שהניבו הדולרים!

אמנם, יש אחרונים החולקים על דברי ה"נתיבות" מפני שהם מוכיחים כי כל עוד לא התחילו השותפים לעסוק בהשקעת הממון, אין לכל אחד מהם זכות כל שהיא בממונו של חברו (ראה ב"מלואי משפט" שם), ורק אם כבר עשו עסקה בכסף המשותף, כגון קנו שור לחרישה, כמבואר בגמרתנו, אזי חולקים ברווחים.

דף צו/א לא אמרן אלא דלא מנח תפלין אבל מנח תפלין ל"ל בה

עבד כנעני והלכות תפילין, מה הקשר?

מסוגייתנו המפרטת הוראות לתלמיד בהנהגתו עם רבו, למד ה"חתם סופר" זצ"ל כיצד יש לנהוג ב...תפילין.

הא כיצד?

תלמיד לא יתיר מנעלי רבו: ובכן, בגמרתנו מבואר כי תלמיד אינו רשאי להתיר את מנעליו של רבו, כי זו פעולה עבדית מובהקת וקיים חשש שהרואה את התלמיד עושה כך יחשוב כי הוא עבד כנעני (רש"י ד"ה "חוק"). ברם, כשתפילין מונחות על התלמיד, רשאי הוא לחלוץ מנעלים לרבו כי איש לא יחשוד בו שהוא עבד. בעלי התוספות תמהים על אתר (ד"ה "אבל"), הן במסכתנו למדנו (כח/ב) כי עבד כנעני יכול להניח תפילין! מדוע, איפוא, אם התלמיד חולץ מנעלי רבו בשעה שהוא לובש תפילין לא יבואו לטעות בו כי הוא עבד כנעני? בעלי התוספות מתרצים כי עבדים אינם מניחים תפילין כל היום אלא לשעה קלה, ולפיכך לא יבואו לטעות בתלמיד שהוא עבד.

השאלה המתבקשת היא, מדוע לא יבואו לטעות בתלמיד שהוא עבד? הן הרואים אותו יכולים לחשוב כי בדיוק כעת היא השעה בה הוא מניח תפילין!

ה"חתם סופר" (בחידישו לסוגייתנו) מיישב את הדברים תוך כדי שהוא חוצב הלכה מסוגייתנו.

הלכה היא כי אדם שתפילין מונחות עליו אינו צריך להמנע מעשיית מלאכה, למעט מנשיאת זבל על ראשו (בבא מציעא קה/ב, "משנה ברורה" סימן מ"א ס"ק ג). גם חליצת מנעל לזולת מותרת עם תפילין, שהרי גמרתנו אומרת שתלמיד רשאי לחלוץ מנעליו של רבו כשתפילין עליו (מאסף לכל המחנות" סימן מ"ג ס"ק י"ט). ברם, מחדש ה"חתם סופר", כי היתר זה מתייחס אך ורק לגבי אדם המניח תפילין כל היום, או-אז, עשיית מלאכה עם התפילין אינה גנאי ובזיון. אולם, אדם המניח תפילין לזמן קצר במשך היום, אינו רשאי לעשות מלאכה באותו זמן כי בזיון וגנאי הוא לתפילין שבדיוק בשעה שלובשן הרי הוא עושה מלאכה.

זהו, איפוא, הפתרון לדברי סוגייתנו. עבד כנעני לובש תפילין לזמן קצר במשך היום, ולפיכך

יאסף אל עולמו מתוך הרוחה.

תמה הלה על הברכה המוזרה.

ביאר לו רבי גרשון חנוך:

חשובה היא ברכה זו; רובם של עשירים מותרים אחריהם חובות ליתמייהם...

דף צד/ב שו"א דדייני

חרוזי של רב האי גאון

רב האי גאון כתב חיבור בו מופיעים דיני ממונות בחרוזים!

כך למשל מופיע הדין האמור כאן:

... למי שו"א דדייני לדונו?

לרב מומחה אשר ירא לקונו

ביום אחד זמן לשני שטרות

להקדים חד לאחר יש להורות... ("גנזי נסתרות" חלק ג, עמוד 48).

השיר בנוי להפליא כשאר פיוטי הפייטנים הקדמונים במשקלים, בתנועות וביתדות, כפי שנהגו בזמנו.

דף צו/א כל המונע תלמידו מלשמשו כאילו מונע ממנו חסד

שחיבור לרב

מבאר המהר"ל: כאשר התלמיד משמש את הרב הוא מוסיף בעצמו חיבה אל הרב, ובכך הוא מתחבר אליו יותר. אין לך חסד גדול יותר לתלמיד, מלהצטרף ולהתחבר אל רבו (יחודשי אגדות).

דף צו/א כל המונע תלמידו מלשמשו... אף פורק ממנו יראת שמים

הזדמנות לרכוש יראת שמים

בעל ה"פנים יפות" דן בשאלה, מדוע לא עשה משה רבינו ע"ה את המשכן בעצמו? הרי "מצווה בו יותר במשלוחו!"

לאחר שהוא מעלה ישובים שונים ודוחה אותם, הוא בא לישוב זה: מפני האמור כאן ששימוש של תלמיד לרב הוא חסד גדול מעניק לו יראת שמים, נתן משה לישראל את מלאכת הבנייה; כל כוונתו של משה היתה לקרב את ישראל ליראת שמים - "מה ה' שואל מעמך כי אם ליראה" - ועתה נקרתה ההזדמנות לידו ("פנים יפות", תרומה).

דף צח/ב תוד"ה אמר רב פפא וכו' שאל רבי יעקב ישראל את רבינו תם

האמנם שני שמות?

אם בזמננו מצויים רבים שלהם שני שמות, ויותר, הרי שלא נודע הדבר בימים קדמונים, ואין אנו מכירים כמעט מי מהראשונים שלו שני שמות (להוציא אלה שנקראו בשם בן שתי מילים כמו "יום טוב").

יוצא מן הכלל הוא רבי יעקב ישראל הנזכר כאן בתוספות. יש משערים שאף הוא שמו היה יעקב בלבד, ונתכנה גם ישראל על מנת שלא יוחלף באחרים ששםם יעקב. ואכן באחת מתשובותיו הוא חותם יעקב בר יוסף ישראל (ראה בספר הישר, חלק השו"ת, סימן נ"ג הערה ב' וסימן נ"ד הערה י"א).

דף צב/ב ומטלטלי דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי

גביית חוב העבודה במצרים

במדבר בפרשת בשלח נאמר, שבני ישראל ראו את המצרים אחר שטבעו בים "מתים" ואינם מתים", כלומר גוססים.

מדוע? במדרש אחר נאמר, שבביזת הים נטלו בני ישראל מהמצרים את שכר עבודתם במצרים. לפיכך עשו זאת קודם מותם, שכן לאחר מכן לא יוכלו ליטול מהם דבר, לפי "שטמטלי דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי" ("פנים יפות").

אינו רשאי לחלוץ מנעליו של אדוניו בזמן זה. מעתה, הרואה את התלמיד חולץ מנעלים לרבו כשתפילין עליו, אינו טועה בו שעבד כנעני הוא, שהרי עבד כנעני אינו רשאי לחלוץ מנעלי רבו כשתפילין עליו, רק התלמיד, המניח תפילין כל היום, כמנהגם בימים ההם, רשאי לעשות כן.

דף צח/ב רבי יוסי אומר חולקין

התבייש ושלח את פתרונו התשבץ על שם השכן...

מעשה ביהודי שמצא לעצמו תחביב בפתרון חידות ותשבצים. בתוך תוכו היה גא בכישוריו שהביאווהו עד הלום, אך בפני אחרים בוש לחשוף את תחביבו. קורה.

באחת הפעמים בהן פתר תשבץ מסובך, צדה את עינו שורה בולטת בתחתית הדף המבשרת על פרס יוקרתי שיוגרל בין הפותרים נכונה. זה זמן רב כבר חשק במוצר שהובטח והחליט כי זאת הפעם ישתתף בהגרלה. אך הוא לא היה מסוגל לחשוב על כך שבעוד שבועיים שמו יתנוסס על גבי העיתון כזוכה בפרס לפתרון תשבץ... כמומחה לפתרונות הוא הגה רעיון מעניין - בשם השולח הוא רשם את שמו של שכנו... והשכן זכה.

השכן הכיר מקרוב את אפיו של פותר התשבצים והבין מיד את שאירע ובינו לבין עצמו חשב, כי לפחות זכה בפרס נאה. ברם, פותר התשבצים תבע לקבל לידיו את הפרס שהרי הוא הוא שפתר את התשבץ בספר "משפטי התורה" (חלק א' סימן ס"ז) דן בדבר כדלהלן:

הבה נפתח את גמרתנו.

רווח שניתן לשליח - למי שייך? סוגייתנו דנה ברווח שהגיע לידי שליח. ראובן שלח את שמעון לרכוש עבורו דבר-מה והמוכר נתן לשליח תוספת בנדיבות לבו. למי שייכת התוספת? הגמרא מביאה את דעת רבי יוסי שהשליח והמשלח חולקים ביניהם בתוספת. מה טעם? נחלקו ראשונים בדבר. רש"י (ד"ה "שיש" מפרש, כי מפני שיש ספק למי התכוון המוכר לתת את התוספת, עליהם לחלוק בה, ועמו הסכים הרמב"ן (בשר"ת המיוחסות סימן ס'). אולם הר"ף (נז/ב מדפי הר"ף) והרא"ש (פרק י"א סימן ט"ו) נימקו הלכה זו בתקנת חכמים מיוחדת; שורת הדין קובעת שהתוספת שייכת לשליח בלבד, אך מאחר שסוף סוף רווח זה נתגלגל לידיו על ידי כספו של המשלח, תקנו חז"ל שיחלוק בו עם המשלח.

ההבדל בין הנימוקים מניב השלכה הלכתית ברורה: אם המוכר אמר מפורשות כי תוספת זו מיועדת לשליח. לפי רש"י ודאי שרק הוא יטלנה, שהרי במקרה זה אין כל ספק. אולם, לפי הר"ף והרא"ש עדיין על השליח לחלוק עם המשלח בתוספת, כי באמצעות כספו היא התגלגלה לידו (ר"ן כאן, ומובא בסמ"ע ובש"ך סימן קפ"ב סעיף ו').

הכל מודים כי כאשר המוכר אמר מפורשות כי התוספת מיועדת עבור המשלח, אין השליח זוכה במאום ("קצות החושן" שם ס"ק ז').

מעתה, לכאורה, אין כל צדק בטענת השכן שהפרס ניתן על שמו, מפני שוודאי כוונת עורכי ההגרלה לזכות את הפרס לפותר התשבץ, ואין בנמצא תקנת חכמים המקנה חלק ברווח לאדם שהשתמשו בשמו, כי אם לאדם שנשלח על ידי בעל המעות.

עם זאת, בספר 'אביאסף', לאחד מראשוני אשכנז נאמר [ספר זה אינו מצוי בידינו כיום, אך הוא מצוטט בידי הראשונים, במדכי ובהגהות אשרי בסוגייתנו], כי חכמים תקנו שהשליח והמשלח יחלקו בתוספת מפני שסוף סוף רווח זה בא על ידי שניהם ואנו אומרים כי מזל שניהם גרם לה (ועיין ב"קצות החושן" שם ס"ק ח' מה שביאר על פי זה). לאור סברא זו יש מקום לדון, שמכיוון ששמו של השכן הוא זה שעלה בגורל, הרי שאף מזלו גרם לזכייה ועל שני השכנים לחלוק בה.

[עם זאת יותר מסתבר כי אין אומרים 'מזלו גרם' אלא כאשר עשה מעשה בפועל או שישנה הוכחה ששמו היה גם גורם לזכייה זו. במקרה שלפנינו השכן לא עשה דבר, ושמו בלבד נכרך בזכייה, ואין לחדש ולומר שמזלו גרם].

נסא דברכתא

מעומקא דליבא נשגר בזאת ברכת מזל טוב להגל השמחה השרויה במעונם של הרבנים מגידי השיעורים מבית מדרשונו

הרה"ג פנחס ויטמן שליט"א
מראשי רבני מערכת "מאורות ההלכה"
להגל אירוסי הבן

הרה"ג יהושע ויליס שליט"א
ביהכ"ס המרכזי - בטחה
להגל נישואי הבן

בברכת התורה ולומדיה
מאורות הדף היומי

הודעה משמחת ללומדי הדף היומי
יצא לאור ספר
"נחלת שבועה השלם" תלמיד הט"ז
ג' כרכים

ובו נוסחאות ודיני שטרות בכלל ודינים ונוסחאות הכתובה בפרט
מאת הרב יחזקאל אהרון שוורץ דומ"צ בבית הוראה מערב ב"ב
- להשיג בחנויות הספרים המובחרות ואצל המו"ל -

לעילוי נשמת

מרת **ברכה כץ** ע"ה
בת ר' פנחס שתול ע"ה
נלב"ע כ"ד בכסלו

תנצב"ה

הונצחה ע"י חתנה ובתה
ר' דוד ויהודית יפה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **גיטל בריל** ע"ה
בת ר' אברהם נחום הלוי ז"ל
נקטפה כ"ג בכסלו תשמ"ט

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

ה"ר **דוד שיינברג** הי"ד
ב"ר משה ז"ל נלב"ע חנוכה תש"ד

תנצב"ה

הונצח ע"י משפחת בורק שיחיו

מאורות הדף היומי

משרד ראשי:
רח' ווגמן 1 (פינת התם סופר 5)
ת.ד. 471 בני-ברק P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL
טל: 03-5775333 tel: +972-3-5775333
פקס: 03-7601020 Fax: +972-3-7601020
אימייל: meorot@meorot.co.il E-mail:

לתרומות והנצחות טל: 03-5775307
למנויים, ובכל עניין טל: 03-6160657

ותן חלקנו

עכשיו בחנויות הספרים

לפרטים והזמנות טל: 1-700-500-151

